

Asia: VN/4165/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä ja maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomionne rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä annettavasta laista.

Pohjanmaan liitto pitää esitetyn rakennetun ympäristön tietojärjestelmälain tavoitteet hyvinä ja kannatettavina. Rakennetun ympäristön tiedot ovat tällä hetkellä vaikeasti saavutettavissa ja hyödynnettävissä ja näin ollen Pohjanmaan liitto pitää rakennetun ympäristön tietojärjestelmää tarpeellisena. Se parantaisi tiedon käytettävyyttä, laatua ja saatavuutta. Se, että maakuntien liitot maksutta saavat käyttöönsä kuntien kaavoitustiedot yhtenäisessä muodossa ja muuta rakennettua ympäristöä koskevaa tietoa, parantaa maakuntaliittojen mahdollisuuksia hoitaa lakisääteisiä tehtäviään. Viranomaiskäyttö yhteiselle tiedolle tulee olla maksutonta ja tiedon tulee olla kaikkien viranomaistahojen saatavilla niiltä osin, kuin he sitä tarvitsevat lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseen. Maakuntien liittojen lakisääteisiin tehtäviin kuuluu myös merialuesuunnitelmien laatiminen. Merialuesuunnitelmat eivät kuitenkaan kuulu rakennetun ympäristön tietojärjestelmälain piiriin.

Lakiesityksessä kunnat ja maakuntien liitot veloitetaan luovuttamaan rakennettua ympäristöä koskevaa tietoa tietojärjestelmään. Pohjanmaan liitolla, niin kuin muillakin maakuntien liitoilla, on tekniset valmiudet toteuttaa tietojen luovutus teknisen rajapinnan avulla. Kaikkien kuntien osalta tilanne ei kuitenkaan ole sama. Siksi rajapintatietojen syöttäminen tietojärjestelmään tulee tehdä mahdollisimman käyttäjäystävälliseksi ja tietojen vaihtoehtoinen tallennustapa rajapintaratkaisujen rinnalla tulee olla mahdollista. Tietomallissa on myös syytä ottaa huomioon molemmat viralliset kielet. Alueidenkäytön suunnittelun digitalisaatiossa on tärkeää varmistaa, etteivät tekniset ratkaisut ohjaa suunnittelua vaan toimivat suunnittelun työkaluina.

Koska ehdotettuun rakennetun ympäristön tietojärjestelmään viedään tietoja kaavan eri vaiheissa, on tärkeää, että julkisissa tietopalveluissa sekä teknisen rajapintapalvelun kautta annettavissa aineistossa selkeästi on esillä tieto tarkasteltavan kaavan vaiheesta.

Yleiset huomionne maankäyttö- ja rakennuslakiin esitetyistä muutoksista.

Pohjanmaan liitto pitää maankäyttö- ja rakennuslakiin esitetyt muutokset yleisesti ottaen hyvinä ja kannatettavina. Erityisen hyvä muutos on tuottaa kaavat paperisen kaavakartan sijaan digitaalisessa tietomallimuodossa.

Esitysluonnoksessa maankäyttö- ja rakennuslain 29 §:n 2 momentin mukaan kaava esitetään valtakunnallisesti vakiomuotoisella kartalla. Valmisteltaessa valtakunnallisesti yhtenäistä esittämistapaa tulee huomioida esittämistapojen joustavuus ja yleispiirteisyys sekä jatkuva ylläpito ja päivittäminen. Tulevaisuuden kaavoitustarpeet ja alueelliset erityispiirteet tulee olla mahdollista huomioida kaavoituksessa riittävän monipuolisesti. Esitysluonnoksessa todetaan, että maakuntakaavat sisältävät usein sanallisia suunnittelu-, rakentamis- ja suojelumääräyksiä, joiden esittäminen kartalla ei ole tarkoituksenmukaista. Maakuntakaavan suunnittelutasoa on viime aikoina haluttu viedä strategisempaan suuntaan ja näin ollen sanallisten suunnittelumääräysten rooli on korostunut. Pohjanmaan liitto katsoo, että näiden määräysten tulee olla helposti ja selkeästi löydettävissä ja yhdistettävissä kaavakohteisiin tai koko kaava-alueeseen. Tulisi myös arvioida tarkemmin mahdollistaako vakiomuotoinen esitystapa tarkoituksenmukaisen suunnittelun.

Pohjanmaan liitto toteaa, että luonnoksen 29 §:n otsikosta tulee poistaa sana sisältö (Maakuntakaavan sisältö ja esitystapa). Maakuntakaavan sisällöstä säädetään MRL 28 §:ssä. Jatkotyössä tulee huomioida myös muutostarpeet koskien maankäyttö- ja rakennusasetusta.

Pohjanmaan liitto katsoo, että MRL 30 §:ssä on tarpeen säilyttää jatkossakin maakuntakaavalle mahdollisuus antaa suunnittelumääräysten lisäksi myös suojelumääräyksiä.

Yleiset huomionne koko esitysluonnoksesta.

Pohjanmaan liitto esittää vakavan huolensa siitä, että laki rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä ja siihen liittyvät lait ei ole valmisteltu ympäristöministeriössä hyvää lainvalmistelutapaa noudattaen. Rakennetun ympäristön tietojärjestelmälakivalmistelua varten perustetun työryhmän vain neljän kuukauden mittainen toimikausi ei mahdollistanut lakiluonnoksen huolellista valmistelua. Lausunolla oleva lakiluonnos on ympäristöministeriön oma luonnos, ei lakia valmistelleen työryhmän yhteinen ehdotus.

Lausuntoaika on kohtuuttoman lyhyt ja sijoittuu pääosiltaan heinäkuulle. Näin ollen ei maakuntien liitoilla eikä varsinkaan kunnilla ole tosiasiallista mahdollisuutta valmistella lausuntoaan hyväksyttäväksi hallintosääntönsä mukaisesti tarvittavissa kuntaorganisaation demokraattisissa päätöksentekoeleimissä.

Ympäristöministeriö on pyytänyt lausuntoa ainoastaan 17 kunnalta. Pohjanmaan liitto pitää jakelua aivan liian suppeana ja katsoo, että lausuntopyyntö olisi tullut lähettää ministeriöstä suoraan kaikkiin kuntiin huomioiden asian merkitys kaikille Suomen kunnille.

Esitysluonnoksessa esitetyt tavoitteet ovat hyviä ja tavoiteltavia. Pohjanmaan liitto pyytää kuitenkin huomioimaan, että alueidenkäytön suunnittelun digitalisaatiossa on tärkeää varmistaa, etteivät tekniset ratkaisut, kaavoituksen yhteismitallistaminen tai kaavan esitystavan vakioitu muoto rajoita

tai ohjaa suunnittelua vaan toimivat suunnittelun työkaluina. Pohjanmaan liitto katsoo, että kaavoituksessa tulee pystyä jatkossakin huomioimaan alueiden erilaiset olosuhteet ja käyttää kaavoitusinstrumentteja joustavasti alueen omiin tarpeisiin vastaten.

Esitysluonnoksessa on esitetty, että tiedon käyttösäännöillä ja luokittelulla voidaan nykyistä paremmin ennaltaehkäistä kansallisen turvallisuuden kannalta herkän tiedon päätymistä alueidenkäytön suunnitteluprosessiin. Pohjanmaan liitto katsoo, että ko. tavoite on tärkeä, mutta huomauttaa samalla, että kaavoitusviranomaisilla tulee olla tarvittaessa pääsy kansallisen turvallisuuden kannalta herkkään tietoon ja mahdollisuus ottaa ko. tieto huomioon alueidenkäytön suunnitteluprosessissa.

Lakiluonnoksen 16 §:ssä säädetään maksuista. Lakiluonnoksen mukaan viranomaisilla olisi oikeus saada maksutta tehtäviensä hoitamisen kannalta tarpeellisia tietoja rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä. Maksuja voitaisiin periä Suomen ympäristökeskuksen toimesta vain tarpeellisista toimista, kuten rajapintojen perustamisesta, ylläpidosta ja käyttöoikeuksien perustamisesta. Esityksen mukaan kunnille rajapintapalvelut ja tiedot olisivat kuitenkin aina maksuttomia. Pohjanmaan liitto edellyttää, että maakuntien liitot tulee lukea niiden viranomaistahojen joukkoon, jotka saavat maksutta tehtäviensä hoitamisen kannalta tarpeellisia tietoja rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä, ja joiden rajapintapalvelut ovat maksuttomia.

Voimaan tullessaan lain määräykset tulevat muuttamaan maakuntaliitossa kaavoituksen toimintamalleja ja maakuntakaavan teknistä toteuttamistapaa. Lisäksi kyse on myös resurssoinnista ja kustannuksista. Sekä maakuntien liitot että kunnat tulevat tarvitsemaan teknistä tukea siirtymävaiheessa tietomallipohjaiseen tiedon tuottamiseen ja edelleen sen siirtämiseen Rakennetun ympäristön tietojärjestelmään.

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä annettava laki

Ovatko ehdotetun lain 5 §:ssä mainitut alueidenkäytöstä tallennettavat tiedot mielestänne kattavat?

Pohjanmaan liitto katsoo, että ehdotetun lain 5 §:ssä mainitut alueidenkäytöstä tallennettavat tiedot ovat maakuntakaavoituksen kannalta kattavat. On kuitenkin huomattavaa, että maakuntakaavaehdotuksia voi olla kaksi, jos ensimmäiseen kaavaehdotukseen tulee oleellisia muutoksia. Kaavaehdotus pitää tällöin myös asettaa uudelleen nähtäville. Maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) on kaavaprosessin kuluessa päivittyvä asiakirja, joten sen sisältöä voidaan muuttaa tarvittaessa.

Huomionne ehdotetun lain 13 §:ssä mainituista julkisessa tietopalvelussa jaettavista tiedoista.

Pohjanmaan liitolla ei ole huomautettavaa.

Huomionne ehdotetun lain 14 §:n perusteella muulle kuin viranomaiselle teknisen rajapinnan avulla luovutettavista tiedoista (luonnos valtioneuvoston asetuksesta).

Pohjanmaan liitolla ei ole huomautettavaa.

Muut huomiot

Huomionne koko esitysluonnoksen vaikutusarvioinneista.

Esitysluonnoksen vaikutusarvioinneissa on arvioitu lakiehdotuksen vaikutukset kuntatalouteen. Maakuntien liitoissa on jo siirrytty tietomallimuotoiseen kaavojen toteutukseen ja maakuntaliittojen yhteiseen HAME-tietomalliin sekä yhteisiin rajapintaratkaisuihin perinteisen paperimaakuntakaavan rinnalla. Muutos toimintatavoissa, tiedonhallinnassa, tietojärjestelmissä tai ohjelmistoissa ei aiheuttane merkittäviä kustannuksia maakuntaliitoille. Pohjanmaan liitto kuitenkin yhtyy kuntien huoleen muutoksen aiheuttamista mahdollisista kustannuksista kunnille ja katsoo, että taloudellista tukea tulee osoittaa kunnille rakennetun ympäristön tietojärjestelmään siirryttäessä. Sekä kunnat että maakuntien liitot tulevat tarvitsemaan teknistä tukea erityisesti alkuvaiheessa, kun siirrytään tuottamaan aineistoja yhteisissä tietomalleissa ja välittämään sitä rakennetun ympäristön tietojärjestelmään.

Uusien ja laajenevien tehtävien vaikutukset kuntatalouteen tulee arvioida realistisesti rahoitusperiaatteen mukaisesti, jotta niitä vastaava valtionosuuden kasvu vastaa täysimääräisesti tehtävien aiheuttamaa kustannusten kasvua. Maakuntien ja kuntien tehtävistä säädettyä on huolehdittava siitä, että maakunnilla ja kunnilla on tosiasialliset edellytykset suoriutua velvoitteistaan.

Muut mahdolliset huomionne esitysluonnoksesta?

Esityksestä ei käy ilmi, mitkä tahot ovat määrittämässä yhteisesti sovittavaa tietorakennetta ja yhteisesti sovittavaa koneluettavaa muotoa. Pohjanmaan liitto pitää erittäin tärkeänä, että tiedon tuottajat ovat laajalti mukana tietomallin rakenteen kehittämisessä.

Holm Ann
Österbottens förbund